

СОЦІАЛЬНА КООПЕРАЦІЯ В ПОЛЬЩІ

В. Липчук, д. е. н., професор

Н. Липчук, к. е. н., доцент

Львівський національний аграрний університет

Розглядаються особливості створення та засади функціонування соціальних кооперативів в Польщі. Показано динаміку їх розвитку та основні проблеми діяльності.

Постановка проблеми. В сукупності форм кооперації останнім часом все більше уваги приділяється соціальній кооперації як об'єднанню соціально незахищених або мало захищених осіб, які спільно, на основі особистої праці ведуть підприємство і реалізують

соціальні цілі, а також цілі професійної реінтеграції (професійної активності на ринку праці) особистості. Велике, насамперед соціальне, значення такої організації населення потребує з'ясування можливостей її імплементації у вітчизняну дійсність.

Передумови реалізації соціальної кооперації в Україні можуть бути сформовані з врахування найкращих надбань міжнародного досвіду, зокрема такого, який можна адаптувати до вітчизняних реалій. Сусідське розташування Польщі і України, багато спільного в історичному розвитку, культурно-духовній спадщині, приналежність до центральної Європи, соціалістичне минуле, сповідування європейських цінностей є основними критеріями, що визначають необхідність використання саме досвіду Республіки Польща в розвитку соціальної кооперації. Крім того, Польща є однією з країн, де існує законодавство в сфері соціальної кооперації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема соціальної кооперації в українській науковій економічній літературі, за незначним винятком [1], практично не розглядається, натомість в світовій, особливо європейській, – в останні роки вона достатньо популярна, зокрема в частині створення відповідного організаційно-економічного механізму функціонування соціальних кооперативів. Значні досягнення в цьому напрямі мають і польські вчені.

Мета та методика дослідження. Основною метою даної публікації є представлення підходів та інструментів щодо забезпечення діяльності соціальних кооперативів у Польщі. Основним методом дослідження є описовий.

Виклад основного матеріалу.

Особливостями соціальної кооперації у Польщі є:

- Соціальний кооператив є юридичною формою суб'єкта, який поєднує ознаки підприємства і неурядової організації та повинен уможливити її членам, якими мусять бути особи соціально незахищеними, соціально вразливими (не менше 50 % загального числа всіх членів кооперативу), повернення до регулярного суспільного життя і активності на ринку праці.
- Соціальний кооператив є добровільним об'єднанням осіб, що здійснює господарську діяльність в інтересах своїх членів і спираючись на їх особисту працю.

Соціальні кооперативи у Польщі були запроваджені Законом РП від 20 квітня 2004 р. «Про промоцію працевлаштування і установи ринку праці», відповідно до зміни закону «Про кооперативне право», який був впроваджений ще в 1982 р. В результаті діяльності Регіональних Фондів соціального господарювання в Польщі виникло

20 соціальних кооперативів, локалізованих у п'яти воєводствах, саме в тих, які відзначалися високим освітнім рівнем та підприємницькими традиціями. На кінець 2005 р. було зареєстровано 40 соціальних кооперативів. 27 квітня 2006 р. в Польщі було прийнято Закон РП «Про соціальні кооперативи», в якому визначено засади створення, діяльності, об'єднання і ліквідації соціальних кооперативів. Відповідно до Закону, соціальні кооперативи створюються з метою:

- суспільної реінтеграції (відновлення) її членів – діяльність з метою відновлення і підтримки вміння брати участь в суспільному житті і виконання відповідної ролі в місці праці, місці проживання і на ринку праці;

- професійної реінтеграції її членів – діяльність з метою відновлення і підтримки здатності до самостійної праці на ринку праці.

У період з 2005 р. по 2008 р. виникло близько 145 соціальних кооперативів, в яких створено близько 2500 робочих місць [4]. На початок травня 2012 р. було зареєстровано 447 соціальних кооперативів [3]. Однак лише 1/3 зареєстрованих соціальних кооперативів є активними, що є свідченням насамперед недосконалості правових умов їх функціонування, що вимагає відповідних змін. Фрагментарні дослідження і загальне спостереження показують, що близько половини зареєстрованих кооперативів після одного-двох років, коли вичерпуються ресурси, отримані на їх заснування, і виникають ринкові труднощі, припиняють свою діяльність.

Відповідно до польського законодавства, засновниками соціальних кооперативів можуть бути особи, що володіють необхідною здатністю до діяльності, яких одночасно можна віднести до принаймні однієї з наступних категорій:

- безробітні (зареєстровані у відділі праці і відповідають іншим критеріям Закону РП «Про промоцію працевлаштування і установи ринку праці»);

- неповносправні особи, відповідно до законодавства про професійну і суспільну реабілітацію також зайнятість неповносправних (особи, які мають висновок на неповносправність, непрацездатність або інвалідність) осіб;

- особи, відповідно до законодавства про соціальне працевлаштування – особи соціально незахищені та малозахищені, зокрема:

- залежні від алкоголю, наркотиків або одурманюючих засобів після закінчення лікування;

- хворі психічно особи, відповідно до положень про охорону психічного здоров'я;

- бездомні, реалізуючі індивідуальну програму виходу з бездомності;
- особи, що залишають карні заклади;
- емігранти, що беруть участь в індивідуальній програмі інтеграції.

Соціальні кооперативи можуть створювати і інші особи, але їх кількість не повинна перевищувати 50 % загальної кількості засновників кооперативу. Якщо ця вимога не витримується більше 6 місяців, проводиться ліквідація соціального кооперативу.

Соціальний кооператив можуть також створювати щонайменше дві з числа наступних юридичних осіб:

- неурядові організації (відповідно до законодавства про діяльність для публічної користі і волонтаризм);
- одиниці територіального самоврядування;
- церковні юридичні особи.

Щодо фізичних осіб, то засновників кооперативу мусить бути мінімум п'ять.

Достатньо цікавою є державна, зокрема фінансова, підтримка соціальної кооперації. Зокрема, засновники кооперативу звільнені від реєстраційних внесків, можуть отримати одноразові засоби з Фонду праці (в розмірі не більше чотириразового рівня середньої заробітної плати на кожного члена-засновника соціального кооперативу). Особи, які хочуть вступити до вже існуючого соціального кооперативу, можуть отримати з Фонду праці допомогу в розмірі не більше 3-х разової середньої заробітної плати на кожного члена кооперативу. Неповносправна особа, зареєстрована в відділі праці як особа безробітна або шукаюча роботу, може отримати з ресурсів Фонду Реабілітації неповносправних осіб допомогу на внесок до соціального кооперативу в розмірі не більше п'ятнадцятиразової середньої заробітної плати. Доходи кооперативу, витрачені на суспільну і професійну реінтеграцію її членів, звільняються від податку. Соціальний кооператив може просити і отримати фінансування з фонду праці на пенсійне і інвалідське страхування, застосовувати спрощену систему обліку.

Ідея соціальної кооперації весь час зустрічається з численними перешкодами. Основними проблемами розвитку соціальної кооперації є відсутність розуміння і зацікавленості соціальною кооперацією зі сторони органів місцевого самоврядування (37,8%), труднощі із пошуком замовлень на комерційному ринку і державних замовлень (20,5%) та фінансові проблеми (15,9%) [2]. Кооперативи мають проблеми із отриманням замовлень однаково як від приватних організацій, так і державних. Серед членів соціальних кооперативів

існують нарікання на відсутність підтримки з боку органів місцевого самоврядування і поглиблення фінансових проблем.

Висновки. Соціальні кооперативи є суттєвим компонентом економіки, який виконує не тільки важливу економічну роль, але також багато соціальних функцій, між іншим шляхом створення стабільних і безпечних робочих місць та інтегрованого соціально-культурного середовища, що розвивається навколо кооперативу.

Дотеперішній досвід в створенні і управлінні соціальним кооперативом в Польщі і надалі є недостатнім. Бракує інституцій або лідера, який міг би допомогти у створенні такого кооперативу, тому цей процес здійснюється повільно. Разом з тим, можливість отримання як фінансової, так і методичної підтримки цілком реально може створити тут в найближчому часі бум в соціальній кооперації.

Список використаних джерел

1. Липчук В. В. Соціальна кооперація: суть, значення, досвід / В. В. Липчук, Н. В. Липчук // Економіка України. – 2013. – № 6. – С. 89–96.
2. MPiPS: w Polsce działa 447 spółdzielni socjalnych [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.promotion.org.pl/news.htm>.
3. Prawie 500 spółdzielni socjalnych. Jak sobie radzą? [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.ekonomiaspoleczna.pl/wiadomosc/761394.html>.
4. Spółdzielczość socjalna w Polsce/Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rpo.gov.pl